

Περίληψη Διδακτορικής Διατριβής

Χριστιάννα Αντωνοπούλου

Η σύνθεση στην Κλασική Ελληνική και η ιστορική της εξέλιξη

Η σύνθεση αποτελεί μία από τις βασικές διαδικασίες σχηματισμού νέων λέξεων στις γλώσσες και στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν προταθεί κατά καιρούς διάφοροι ορισμοί γι' αυτή. Ο Jannaris (1968 [1897]: 303) αναφέρει ότι η σύνθεση ορίζεται ως ο συνδυασμός δύο λέξεων, οι οποίες βρίσκονται σε συντακτική σχέση εξάρτησης ή παράταξης, ενώ σύμφωνα με τη Ράλλη (2007: 18–19), η σύνθεση ορίζεται ως η διαδικασία που δημιουργεί μορφολογικά πολύπλοκα στοιχεία από το συνδυασμό δύο τουλάχιστον θεμάτων ή λέξεων.

Όσον αφορά την Αρχαία Ελληνική, το φαινόμενο της σύνθεσης έχει μελετηθεί αρκετά-κυρίως σε διαχρονικό επίπεδο- τόσο στις ιστορικές γραμματικές της Αρχαίας Ελληνικής (Schwyzer 1953, Smyth 1956, Jannaris 1968 [1897]) όσο και σε διάφορες άλλες εργασίες (Τσερέπης 1902, Debrunner 1917, Ράλλη & Ραυτοπούλου 1998, Ραυτοπούλου 2005). Ήδη από τα μυκηναϊκά χρόνια και την εποχή του Ομήρου, η Αρχαία Ελληνική διέθετε ένα πλούσιο αριθμό σύνθετων σχηματισμών, κληρονομώντας και διατηρώντας αυτή την ευελιξία ως προς το σχηματισμό σύνθετων δομών από την Ινδοευρωπαϊκή πρωτογλώσσα (στο εξής IE), η οποία, επίσης, διέθετε πληθώρα σύνθετων σχηματισμών (Beekes 2004: 252–254, Fortson 2010: 122–123).

Στις *πραγματοσιακές προσεγγίσεις (realizational approaches)* στη μορφολογία (βλ. μεταξύ άλλων *Κατανεμημένη Μορφολογία – Distributed Morphology* (Halle & Marantz 1993, 1994)) τόσο οι γραμματικές όσο και οι λεξικές πληροφορίες αποτελούν *αφηρημένα μορφήματα (abstract morphemes)* χωρίς φωνολογικό περιεχόμενο. Αντίθετα, η φωνολογική τους αναπαράσταση λαμβάνει χώρα αργότερα, όπου πραγματώνονται από κάποιο σχηματιστικό.

Στο πλαίσιο της μορφολογίας πραγμάτωσης το φαινόμενο της σύνθεσης δεν έχει μελετηθεί εκτενώς. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της Κατανεμημένης Μορφολογίας, μελέτες έχουν δημοσιευθεί από τη Harley (2009) για τα σύνθετα της Αγγλικής, από το Nóbrega (2015) για τα προσδιοριστικά σύνθετα στα πορτογαλικά της Βραζιλίας και στα νέα ελληνικά, από τους Nóbrega & Panagiotidis (2020) για τα εξωκεντρικά σύνθετα, ενώ για τη σύνθεση στη Νέα Ελληνική, οι σχετικές εργασίες που έχουν δημοσιευτεί είναι, επίσης, ελάχιστες (Michelioudakis & Angelopoulos 2013, 2019). Όσον αφορά τη σύνθεση στην Αρχαία Ελληνική, δεν έχουν δημοσιευτεί προς το παρόν σχετικές μελέτες.

Το κενό αυτό στη βιβλιογραφία σε συνδυασμό με την περιορισμένη μελέτη των αρχαίων γλωσσών στις σύγχρονες γλωσσολογικές θεωρίες αποτέλεσε το κίνητρο για τη συγκεκριμένη ερευνητική πρόταση, σκοπός της οποίας είναι η μελέτη της σύνθεσης στην Κλασική Ελληνική (5^{ος}-4^{ος} αι. π.Χ.) συμπεριλαμβανομένων των κυριότερων διαλέκτων της. Πιο συγκεκριμένα, ύστερα από την ταξινόμηση των συνθέτων της Κλασικής Ελληνικής σε κατηγορίες με βάση αφ' ενός το κριτήριο ύπαρξης ή μη κεφαλής εντός του συνθέτου και αφ' ετέρου με βάση τις συντακτικές σχέσεις των συνθετικών μερών τους (Scalise & Bisetto 2009, Ράλλη 2007), θα εντοπίσουμε τα συστατικά και την εσωτερική δομή τους και θα προτείνουμε μία ανάλυση τους στο πλαίσιο της μορφολογίας πραγμάτωσης. Επιπλέον, θα μελετήσουμε πιθανές παραλλαγές στο σχηματισμό των συνθέτων (τόσο στους τύπους όσο και στη δομή) στις Αρχαίες ελληνικές διαλέκτους. Τέλος, με βάση τις παρατηρήσεις από την ανάλυσή μας, θα εξετάσουμε εάν η τυπολογία συνθέτων που συναντούμε στην Κλασική Ελληνική υπάρχει και σε παλαιότερες φάσεις της Αρχαίας Ελληνικής, δηλαδή στη Μυκηναϊκή Ελληνική και στη γλώσσα των Ομηρικών Επών, καθώς επίσης και στην ΙΕ, και θα προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε την πορεία αυτής της εξέλιξης.

Βιβλιογραφία

- Beekes, R.S.P., 2004. *Εισαγωγή στη Συγκριτική Ινδοευρωπαϊκή Γλωσσολογία*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Debrunner, Albert. 1917. *Griechische Wortbildungslehre*. Heidelberg: Winter.
- Fortson, Benjamin W. 2010. *Indo-European Language and Culture: An Introduction*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Halle, Moris & Alec Marantz. 1993. Distributed Morphology and the Pieces of Inflection. Στο Kenneth Hale & Samuel Keyer (επιμ.), *The View from Building 20: Essays in Linguistics in Honour of Sylvain Bromberger*, 111–176. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Halle, Moris & Alec Marantz. 1994. Some Key Features of Distributed Morphology. Στο Andrew Carnie & Heidi Harley (επιμ.), *MIT Working Papers in Linguistics 21: Papers on Phonology and Morphology*, 275–288. Cambridge, Massachusetts: MIT, MIT Working Papers on Linguistics.

- Harley, Heidi. 2009. Compounding in Distributed Morphology. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*, 204–228. Oxford: Oxford University Press.
- Jannaris, Antonios. 1968 [1897]. *An Historical Greek Grammar chiefly of the Attic Dialect*. Hildesheim: Georg Olms.
- Michelioudakis, Dimitris & Nikos Angelopoulos. 2013. The Syntactic Status of N-Incorporation in De-verbal Compounds: Synchronic and Diachronic Evidence. *MEΓ* 33, 209–227.
- Michelioudakis, Dimitris & Nikos Angelopoulos. 2019. Selecting Roots: The View from Compounding. *The Linguistic Review* 36:3, 389–410.
- Nóbrega, Vitor A. 2015. Composição na Morfologia Distribuída: Dos universais à variação. *ReVEL* 13:24, 87–119.
- Nóbrega, Vitor A. & Phoivos Panagiotidis. 2020. Headedness & Exocentric Compounding. *Word Structure* 13:2, 211–249.
- Ράλλη, Αγγελική & Μαρία Ραυτοπούλου. 1998. Η σύνθεση στην Ελληνική ως διαχρονικό φαινόμενο σχηματισμού λέξεων. *MEΓ* 19, 389–403.
- Ράλλη, Αγγελική. 2007. *Η Σύνθεση των Λέξεων*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ραυτοπούλου, Μαρία. 2005. *Η σύνθεση στην Αρχαία Ελληνική: Τα ρηματικά σύνθετα στην Ιλιάδα και στην Οδύσσεια*. Διδακτορική Διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Scalise, Sergio & Antonietta Bisetto. 2009. The Classification of Compounds. Στο R. Lieber & P. Štekauer (επιμ.), *The Oxford Handbook of Compounding*, 49–82. Oxford: Oxford University Press.
- Schwyzler, Eduard. 1953. *Griechische Grammatik*. München: Lohse.
- Smyth, Herbert W. 1956. *Greek Grammar*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Τσερέπης, Γεώργιος. 1902. *Τα Σύνθετα της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήναι: Εκδόσεις Πελεκάνος.